

GENÇ VE YEŞİL POLİTİKA

Barış Gençler Baykan* ve G. Demet Lüküslü**

Yönetici Özeti

Küresel iklim değişikliğinin yarattığı ortamda yetişen gençler, çevre eğitiminden ekolojik yaşama, çevre protestolarından doğa korumaya birçok alanda bilinçlenmeye ve kendi sözlerini söylemeye başladılar. Bu araştırma notu çerçevesinde gençlerin hayatında önemli bir rol oynayan eğitim müfredatında çevrenin yerini, şirketlerin desteklediği ve gençleri hedefleyen çevre konulu toplumsal sorumluluk projelerini, çevreci toplumsal hareketler ve sivil toplum kuruluşlarında gençlerin faaliyetlerini inceleyeceğiz. Siyasi partilerin çevre politikalarına yeteri kadar önem vermemesi bu konuda etkin olmak isteyen gençleri sivil toplum kuruluşlarına ve çevreci sivil toplum hareketlerine yönlendiriyor. TEMA'nın örgün eğitim içinde üniversite öğrencileri ile başlayan çevre çalışmaları liselere hatta son yıllarda ilköğretim okullarına kadar iniyor.

Genç çevreciler ne yapıyor?

Küresel iklim değişikliğinin yarattığı ortamda yetişen gençler, çevre eğitiminden ekolojik yaşama, çevre protestolarından doğa korumaya birçok alanda bilinçlenmeye ve kendi sözlerini söylemeye başladılar. 2000 kuşağı olarak adlandırabileceğimiz kuşak, Türkiye toplumu ve koşullarından etkilendikleri gibi daha global olarak dünyanın durumu ve koşullarından da yakından etkilendiler. Çevre de içinde olmak üzere dünyanın sorunlarına “küresel” çözümler bulunmasının gerekliliğinin ortaya çıktığı bir dönemde sosyalleştiler. Çevresel ve ekolojik sorunlarla küresel mücadele edilmesinin gerekliliği, Birleşmiş Milletler'in düzenlediği çevre konferanslarında ve zirvelerinde genç kuşakların bu mücadeleye rolünü de içine alarak gelişti. Economist dergisi yaşanan dönemin özelliklerinden yola çıkarak II. Dünya Savaşı'nın ardından gelen “baby boom” kuşağının nükleer tartışmalarının içine doğmuşken, 2000 kuşağının küresel ısınma tartışmalarının içine doğmuş bir kuşak olduğunu vurguluyor.¹

Doğanın gençlere miras kalacağı düşüncesi, gençlerin çevre ve doğa koruma ile yakından ilgilenmeleri gerektiği yargısını oluşturmuştur.² Bu yüzden çevre hareketi genellikle gençlerle özdeşleştirilir ve gençlerin hareketin öznesi olması gerektiği vurgulanır. Fakat genç kuşakların bu önkabuller ile genelde çevre sorunları ve özelde çevre hareketi ile yakından ilgilenebileceği düşüncesi yanıtıcı olabilir. Üzerinde düşünülmesi gereken gençlerin somut olarak hangi çevre faaliyetlerinde neden buldukları ve hangi kanallarla çevre politikalarını dönüştürmeye müdahil olduklarıdır. Daha kapsamlı bir incelemenin özeti olan bu araştırma notu çerçevesinde gençlerin hayatında önemli bir rol oynayan eğitim müfredatı, şirketlerin desteklediği ve gençleri hedefleyen çevre konulu toplumsal

* Araştırma Görevlisi Barış Gençler Baykan, betam, baris.baykan@bahcesehir.edu.tr

** Yard. Doç. Dr. G. Demet Lüküslü, Yeditepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

¹ http://www.economist.com:80/surveys/displaystory.cfm?story_id=11565609&fsrc, Life after death, 10/06/2008

² Skogen, K. “Young Environmentalists: Post-modern Identities or Middle-class Culture?”, The Sociological Review, cilt 44, sayı 3, 1996, s.452–73.

sorumluluk projelerini, çevreci toplumsal hareketler ve sivil toplum kuruluşlarında gençlerin faaliyetlerini inceleyeceğiz.

Gençlerin çevre eğitimi

Türkiye'deki genç kuşağın çevreye bakışı ve çevre hareketi içindeki konumu üzerine düşünürken, gençlere çevre bilinci vermek açısından örgün eğitimin önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Çevre eğitiminin genel özelliklerine baktığımızda ilk belirtmemiz gereken husus, çevre eğitiminin gençlerden çok çocuklara eğilmekte olduğudur. Çevre eğitiminin çocukluktan başlaması ve asıl hedef kitlesi olarak çocukları seçmiş olması hiç kuşkusuz "ağaç yaşken eğilir" düşüncesi ile paralellik göstermektedir.

Türkiye'deki örgün eğitim sistemi içinde çevre eğitimi, ilköğretimde 1. sınıfta başlamaktadır. Ortaöğretimdeki çevre eğitiminde ise, 1992 yılından başlayarak, Coğrafya dersi ve genellikle Lise 1'de açılan Seçmeli dersler grubundaki Çevre ve İnsan dersinde, doğal çevre, çevre sorunları ve enerji gibi konular işlenmektedir. İlköğretim, Lise ve Dengi Okullar Eğitici Çalışmalar Yönetmeliği'nin eğitici kollar bölümünde 'Çevre Koruma Kolu', 'Çevre ve İzcilik Kolu' ve 'Tüketici Kolu'; okullarda kutlanacak belirli gün ve haftalar bölümünde ise 'Dünya Çevre Günü', 'Çevre Koruma Haftası' ve 'Orman Haftası' vb. gün ve haftalara yer verilmiştir.³

Ayrıca ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki ders programlarını günün koşullarına göre yenilenmesi çabası ile Coğrafya ve seçmeli ders olan Çevre ve İnsan-1 ders programlarının geliştirme çalışmaları devam etmektedir.⁴ Ayrıca ilköğretim kurumlarında 1., 2. ve 3. sınıflara sunulan haftada üçer saatlik bireysel ve toplu etkinlik dersi kapsamında da öğrencilerde çevreyi sevmeye ve koruma bilinci yaratılmaya çalışılmaktadır.⁵

Milli Eğitim Bakanlığı dışında da farklı aktörlerin çocuk ve gençlerin çevre bilinci kazanması için faaliyetlerde bulduklarını gözlemliyoruz. Bu aktörler incelendiğinde ulusal düzeyde devam eden projelerin genelde uluslararası bir ayağının olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV), Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı'nın (Foundation for Environmental Education, FEE) Eko-okullar projesinin Türkiye ayağını yürütüyor. Eko-Okullar Programı, ilköğretim okullarına yönelik bir program olup çevre bilinci, çevre yönetimi ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi verebilmek için uygulanıyor. Benzer bir şekilde Regional Environmental Center'ın Türkiye şubesi olan REC-Türkiye de yurtdışında uygulanan çevre projelerini Türkiye'ye getiriyor. REC Türkiye'nin 2007-2008 öğretim yılında başlanan Sürdürülebilir Kalkınma için Yeşil Kutu Eğitim Projesi, 10-14 yaş grubu ilk öğretim öğrencilerine yönelik olup, öğretmenler için ders planları içeren bir el kitabı, öğrenciler için bilgi ve çalışma dokümanları, ikilem oyunu, video kaset ve CD-Rom'lar içeren bir paketten oluşuyor.

Eğitim kurumları dışında, şirketlerin de sivil toplum kuruluşları ile ortak düzenledikleri toplumsal sorumluluk projeleri ekseninde gençler ve çevre konusuna eğildiklerini, gençleri çevre konusunda duyarlı olmaya davet etmek, çevre eğitimine destek vermek ve gençlerin çevre ile ilgili projelerine destek olmak gibi adımlar attıklarını gözlemliyoruz. Öyle görünüyor ki, Türkiye'de faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası şirketler, küresel ortamın da bir uzantısı olarak gerek toplumsal sorumluluk projelerinin bir ayağı olarak, gerek ise imaj güçlendirme kaygılarının bir parçası olarak, çevre koruma faaliyetlerine eğilmiş durumdadır. Bu faaliyetlerin bir kısmının ise sivil toplum kuruluşlarını da ortak olarak alarak gençlerin çevre eğitimine eğildiklerini gözlemliyoruz.

Gençlerin çevre ile ilgili projeler geliştirmelerine destek sağlayan toplumsal sorumluluk projelerine Bayer'in düzenlediği Bayer Genç Çevre Elçisi bu konuya iyi bir örnek sunuyor. Bayer'in Birleşmiş Milletler Çevre Programı ile işbirliği içinde yaptığı bu projeye Bayer Türkiye 2007 yılından itibaren katılıyor. Bayer'in İnternet sitesinde program şöyle tanıtılıyor:

³ İklim değişikliği, E-kitap s.15., <http://www.cevreorman.gov.tr/ekitap/02.pdf>

⁴ Age, s. 16.

⁵ Age, s. 16.

“Küresel iklim değişikliğinin ülkemizde yarattığı olumsuz etkilerin farkındaysan, bu konudan çevrendekileri haberdar etmek ve bir fark yaratmak istiyorsan, kamuoyunu bilinçlendirecek bir kampanya hazırla ve 16 Haziran 2008 tarihine kadar bizimle paylaş...”⁶

Benzer bir şekilde 2005 yılında UNDP ve Coca Cola işbirliğinde başlatılan “Hayata + Gençlik Fonu” da gençlerin projelerini (bu projeler sadece çevre ile ilgili projelerle kısıtlanmıyor ama öncelik verilen alanlar arasında çevre de var) desteklemeyi vadediyor.

5 yıl sürecek olan hibe programı 1,5 milyon ABD doları bütçesi ile yüze yakın gençlik projesini desteklemeyi hedeflemiştir. “Gençler tarafından tasarlanan, toplumsal fayda hedefleri olan, yenilikçi, yaratıcı, çevreye duyarlı, katılımcı, sürdürülebilir, yaşam kalitesini arttırmaya yönelik projeleri desteklemek” hedefiyle uygulanan program, ilk döneminde 10, ikinci döneminde 12 projeyi desteklemiştir. Programa olan yoğun talep, gençlik sivil alanının yerel çalışmalar için destek arayışını bir kez daha göstermiştir.⁷

Çevrenin genç aktörleri

Gençler çevre konusunda eğitim ve medya üzerinden belirli bir duyarlılık geliştirmiş durumdadırlar. Siyasi partilerin, çevre başta olmak üzere gençlerin yaşamlarını doğrudan etkileyecek konularda aktif politikalar geliştirmemesi, gençlerin siyasi partilere yakın durmamasını açıklayabilecek faktörlerden biri olarak görülebilir. Partilerde çevre başlığı altında bir bağımsız politik faaliyet olmaması ve halihazırdaki gençlik kolları faaliyetlerinde çevre konusunun henüz gündeme gelmemesi, bu konuda etkin olmak isteyen gençleri siyasi partiler yerine çevre sivil toplum kuruluşlarına ve çevreci toplumsal hareketlere yönlendiren nedenlerdendir. Profesyonel ve yaygın çevre STK'ları çevre konusunda etkin olmak isteyen gençler için bir çekim gücü oluşturuyor ve temelde öğrenci gençlik kitlesine yönelik örgütlenme ve farkındalık yaratma çalışmaları yürütüyorlar.

Genç TEMA, üniversite ve lise öğrencisi gönüllülerinden oluşan bir örgütlenme. 2000 yılında kurulan ve 2008 yılında 51 ilde, 67 üniversitede ve 10 lisede 8000 gönüllü ile beraber çalışan Genç TEMA'nın amacı, ülke çapında lise ve üniversite öğrencilerinin çevresel tehditler ve erozyonun tehlikeleri konusunda bilinç kazanmaları, aktif olarak TEMA faaliyet ve projelerine katılmalarını sağlamak.

TEMA'nın örgün eğitim içinde üniversite öğrencileri ile başlayan çalışmaları liselere hatta son yıllarda ilköğretim okullarına kadar iniyor. Yavru TEMA ile 2005 yılından itibaren 560 ilköğretim okuluna ulaşılmış, liselerdeki teşkilatlanma çalışmalarına da 2006 - 2007 öğretim yılında başlanmış. Mezun TEMA örgütlenmesi ile de 2004 yılından itibaren üniversite döneminde Genç TEMA yapısı içinde görev alan kişilerin, eğitimlerini tamamladıktan sonra çalışmalarına işyerlerinde devam edebilmeleri amacıyla kurulmuş. Genç TEMA'nın teşkilatlanma şemasına⁸ baktığımızda başkan, genel sekreter, organizasyon ve tanıtım sorumlusu, kaynak geliştirme sorumlusu, üyelik ve eğitim sorumlusu gibi pozisyonlardan oluşan profesyonel bir yapı görüyoruz. Böylesine kapsamlı bir örgüt yapısına rağmen Genç TEMA, TEMA Vakfı Yönetim Kurulu'nda temsil edilmiyor ve gönüllüler “daha özerk bir Genç TEMA” talebini toplantılarda dile getiriyorlar.

Türkiye'nin köklü çevre kuruluşlarından Türçek (Türkiye Çevre Koruma ve Yeşillendirme Kurumu) bünyesinde gençlerin faaliyetleri 1990'lı yıllarda başlıyor. 1992-1999 izci grubu çalışmaları yürütülürken 3 Ekim 1998'de Türçek Yönetim Kurulu kararı ile “Gençlik Komitesi” kuruluyor. Komite, kurum bünyesinde bulunan 18-30 yaş arası genç üyelerden oluşuyor ve amacını TÜRÇEK'in ana amacının gerçekleştirilmesinin yanı sıra yapılacak etkinlikler ile gençlerin sivil topluma kazandırılmasının sağlanması ve çevre konusunda bir hassasiyet yaratılması olarak tanımlıyor. Gençlik Komitesi, çevreci gençlerin kendi alanlarında çalışmalarını gerçekleştirecek bir hareket imkanı sağlamanın yanı sıra gençleri ilgilendiren her türlü çalışmanın içinde yer alıyor (Uyuşturucu seminerleri, deprem konusunda eğitimler vb.). Türçek Gençlik Komitesi, 2002 yılından bu yana

⁶ www.bayeryoungenvoy.com/en/Turkey.aspx

⁷Nemutlu, G., “Türkiye Sivil Alanında Gençlik Çalışmasının Tarihsel Gelişimi”, Nurhan Yentürk, Yörük Kurtaran, Gülesin Nemutlu (der.), *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 189

⁸ <http://www.genctema.org/Tr/Teskilat/Teskilat.htm>

Sabancı Üniversitesi Toplumsal Duyarlılıklar Projeleri işbirliği ile çevre sorunlarına gençlerin bakış açısını ortaya koymak ve bu sorunlara çözüm üretebilmek amacıyla STK'lar, üniversite kulüpleri ya da bireysel inisiyatifler kanalıyla çevresel çalışmalar yapan gençleri Akasya Gençlik Çevre Zirvesi'nde bir araya getiriyor.

Genç Yeşiller, Haziran 2008'de sürdürülebilir yaşam için, ekolojik, paylaşımcı ve çoğulcu bir toplumun kurulması gibi ilkeler doğrultusunda faaliyet yürütmek için kurulan Yeşiller Partisi'nin bir alt grubu olarak faaliyet gösteriyor. Yeşiller henüz yerleşik bir siyasi parti olmadığı ve resmi kuruluşundan önce bir toplumsal hareket olarak faaliyet gösterdiği için Genç Yeşiller'i bir toplumsal hareket olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Dar bir çerçevede, genelde etkinlikler üzerinden bir araya gelen ve henüz bağımsız kitlesel bir politik grup olarak tanımlayamayacağımız Genç Yeşiller, özellikle nükleer enerji ve iklim değişikliği konularında farkındalığı arttırmak, kamuoyu oluşturmak ve siyasi otoriteleri etkilemek için çaba sarfediyorlar. İlk etkinlikleri Kasım 2005'te düzenledikleri "Nükleersiz bir Dünya için Akkuyu Gençlik Kampı" oldu. 1970'li yıllardan bu yana planlanan nükleer santralin yeri olarak düşünülen Mersin'in Akkuyu ilçesinde düzenlenen kamp, Türkiye'den ve Avrupa'dan gençlerin katılımıyla gerçekleştirildi.

Küresel Eylem Grubu (KEG), küresel iklim değişikliği ile mücadelede 3 Aralık 2005 tarihinde tüm dünyada eşzamanlı olarak düzenlenen "Küresel İklim Kampanyasının" Türkiye ayağını düzenlemek için kuruldu. "Küresel Isınma Eylem Günü Çalışma Grubu" adıyla ilk çalışmasını "ABD Kyoto'yu imzala-Temiz enerji istiyoruz" sloganıyla Türkiye'de ilk defa küresel ısınmaya karşı mitingler - İstanbul'da ve İzmir'de- düzenleyerek gerçekleştirdi. KEG, sadece gençlerin kurduğu ve yürüttüğü bir inisiyatif olmamakla beraber aktivistlerinin ve kampanyalarına katılanlarının büyük bölümünü gençlerin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'nin iklim değişikliğine neden olan gazları hızla artan oranda üreten bir ülke olarak, dünya üzerindeki yaşamı tehdit eden küresel ısınmayı durdurmak için üzerine düşenleri yapmasını ve Kyoto Protokolü'nü en kısa zamanda imzalamasını sağlamak amacıyla Şubat-Nisan 2007'de "Türkiye Kyoto'yu İmzala" kampanyasını düzenlendi. Çevreci örgütlerin yanı sıra sivil toplumun diğer kesimlerinden destek alan kampanyaya gençler aktif bir şekilde katıldılar.⁹

⁹ "2 ay geçmeden bile 168 bin imza toplandı ve bunların içinde çok sayıda öğrenci, üniversite ve lise öğrencisi olduğunu, yani genç kuşağın bu konuya sahip çıkmakta olduğunu gördüm."Belirtiler çoğalıyor- Doğa ve gençlik kazanacak. Ömer Madra http://www.acikradio.com/default.aspx?_mv=a&aid=22738, 26/06/2008